

Rotterdam, 24 oktober 2023

Globaal overzicht – Werken aan water

PANORAMA OEKRAÏNE: WEDEROPBOUW IN TIJDEN VAN OORLOG

Het feit dat Oekraïne zich in een verwoestende, schijnbaar eindeloze oorlog bevindt, betekent niet dat we *niet* moeten nadenken over haar reconstructie. Integendeel, we moeten onmiddellijk beginnen met de integrale wederopbouw van Oekraïne, al was het alleen maar om de bevolking hoop te geven, haar menselijke waardigheid te beschermen en haar gevoel van eigenwaarde te versterken.

Omdat de Russische invasie waarschijnlijk niet op korte termijn ten einde zal komen, moet de wederopbouw nog tijdens de oorlog beginnen, dus onder preciaire omstandigheden. Deze zal dan ook nog meer tijd en overleg vergen – om plannen te maken, voldoende uitvoeringscapaciteit op te bouwen en de noodzakelijke wetgevende hervormingen door te drukken – dan normaal. Maar als we er nu vast onze schouders onder zetten, dan kan het daadwerkelijke wederopbouwproces zo snel mogelijk beginnen.

WERKEN AAN WATER

Op 6 juni 2023 werd de Kakhovka-dam in het zuiden van Oekraïne verwoest. Dit veroorzaakte zware overstromingen langs het zuidelijke deel van de rivier de Dnipro zowel als het leeglopen van het noordelijk gelegen Kakhovka-stuwmeer. De daaropvolgende ecologische, humanitaire en economische ramp heeft veel steden en dorpen in de delta van de rivier de Dnipro getroffen en zal dat de komende jaren blijven doen.

Of het nu gaat om het landschap, de landbouw, de stad, de buurt of de individuele woning: het metabolisme van de stad functioneert, net als wij mensen, dankzij en in samenhang met de aanwezigheid van het water. De Kakhovka-catastrofe herinnert ons eraan dat de bebouwde en de onbebouwde omgeving (fysiek) worden bepaald door uitgebreide, complexe relaties met water en met de mariene ecologie, en dat water daarnaast ook meer vluchtige zaken als cultuur, mythologie en ruimtelijke identiteit symboliseert.

Goed waterbeheer is van vitaal belang. Daarbij moeten ecologische aspecten, klimaatadaptatie, het voorkomen van overstromingen en het verzachten van de gevolgen ervan en biodiversiteitsversterking in aanmerking worden genomen om Oekraïne beter bestand te maken tegen toekomstige uitdagingen. In wezen moet de reconstructie van Oekraïne alomvattend en klimaatbestendig zijn, met een sterke focus op toekomstige waterstrategieën.

CONCEPT EN PROGRAMMA

We nodigen (inter)nationale ontwerpers, gemeenten en waterexperts uit om van 27 november tot 1 december 2023 in Rotterdam te komen werken aan watergerelateerde vraagstukken die verband houden met het Oekraïense wederopbouwproces.

De workshop *Panorama Ukraine: Working on Water* is interdisciplinair, duurt een week en zit vol met inspirerende lezingen van vooraanstaande experts op het gebied van watergerelateerde kwesties (van ontwerp tot technologie, van ecologische aspecten tot bestuursperspectieven), excursies naar relevante projecten en praktijken, en natuurlijk de gesitueerde en diepgravende ontwerpworkshop zelf.

Tijdens de workshop werken internationale en interdisciplinaire teams intensief samen aan verschillende Oekraïense casussen – in een stimulerende omgeving, omringd door experts en collega's van over de hele wereld. Verdeeld in vijf groepen zullen de deelnemers een casus benaderen via de

volgende subthema's, die allemaal betrekking hebben op wederopbouw en reconstructie in het zuidelijke deel van de Dnipro-delta:

- o Gelijke toegang tot drinkwater
- o Water als duurzame energiebron
- o De beschikbaarheid van water voor agrarische en industriële doeleinden
- o De rol van water in regionale ecosystemen
- o De rol van water in klimaatadaptatie (binnenland + rivier + zee)
- o Water als drager van sociaal-culturele ruimtelijke identiteit
- o Integraal waterbeheer (van de (inter)nationale tot de regionale en lokale schaal)

De architectonische uitwerkingen en ontwerp oplossingen voor de casussen zullen uitgaan van de menselijke schaal. De thema's en casussen zullen op nationale, regionale en lokale schaal worden bekeken, waarbij verschillende temporaliteiten (korte-, middellange- en langetermijnstrategieën) met elkaar worden verbonden. Zo zullen de casussen en ontwerpvoorstellen samen een verkenning vormen van de dringende behoeften van de verschillende Oekraïense regio's, zonder dat de (stedelijke) langetermijnplanning, duurzame ontwikkelingsdoelen en klimaatadaptatiestrategieën die nodig zijn voor een toekomstbestendig Oekraïne – een Oekraïne dat zowel sociaal als ecologisch duurzaam is – uit het oog worden verloren.

Ontwerpers, architecten en deskundigen uit Oekraïne en Nederland en lokale belanghebbenden uit verschillende gemeenten zullen de deelnemers helpen om specifieke en gesitueerde behoeften, contexten en vragen uit Oekraïne te begrijpen. De ontwerpers zullen hun onderzoeks- en analytische vaardigheden en hun (ontwerp)verbeeldingskracht gebruiken om te visualiseren hoe ruimtelijk ontwerp in het algemeen en architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur in het bijzonder kunnen bijdragen aan, en initiële conclusies kunnen vormen rond, de gesitueerde vraagstukken. De resultaten van het werk aan de vijf casussen zullen gezamenlijk worden gepresenteerd en besproken. De workshop *Panorama Ukraine: Working on Water* zal zodoende fungeren als een broedplaats voor integrale concepten rond de wederopbouw van Oekraïne en de aanzet geven tot samenwerkingen tussen internationaal ontwerptalent, waterexperts en specialisten in innovatief bestuur.

De lessen die tijdens de workshop worden getrokken, en de benaderingen, strategieën en propositionele (ontwerp)oplossingen die tijdens de workshop worden ontwikkeld, zullen toegankelijk worden gemaakt zodat ze ook elders kunnen worden ingezet: water brengt immers op mondiale en planetaire schaal uitdagingen met zich mee.

WAT IS DE REDEN VOOR DE SAMENWERKING TUSSEN OEKRAÏNE EN ROTTERDAM, NEDERLAND?

De integrale wederopbouw van Oekraïne is niet gericht op een terugkeer naar de situatie van voor de oorlog. Oekraïne wordt zodanig herbouwd dat het land de nieuwste duurzaamheidsdoelen bereikt en de nieuwste technologische ontwikkelingen belichaamt doordat gebruik wordt gemaakt van eersteklas creatieve ontwerppraktijken, innovatieve technologieën en bestuurlijke strategieën – Oekraïne wordt herbouwd als een *duurzame en veerkrachtige samenleving*.

Nederland – en vooral Rotterdam – heeft veel ervaring met zowel reconstructiewerkzaamheden en waterbeheer, als met de manier waarop deze twee domeinen zich tot elkaar verhouden. De stad Rotterdam werd tijdens de Tweede Wereldoorlog zwaar gebombardeerd. In het zuidwesten van Nederland vond op 1 februari 1953 tijdens een storm een zware overstroming plaats. In beide gevallen werd besloten om niet te reconstrueren *wat er ooit was*, maar om *iets beters te bouwen*. Rotterdam werd, in termen van de jaren 1940, 1950 en 1960, een inspirerende moderne stad. De Nederlandse Deltawerken zijn een voorbeeld van de integratie van infrastructuur en waterbeheer. Nederland heeft nog niet zo lang geleden de beleidsfocus van haar ruimtelijke ordening verlegd van 'het beheersen van het water' naar 'water en grond als leidende principes'. Het land wil leren om op een wederkerige,

ecologische manier met water om te gaan, om te leven *met* water en te zoeken naar een hernieuwde correlatie tussen wat er onder de grond in haar landschappen gebeurt en wat er bovengronds op wordt gebouwd. Tijdens de workshop zullen we, in een gezamenlijke inspanning van deelnemers van over de hele wereld en in een context die is gecreëerd om expertise en kennisuitwisseling te bevorderen, visionaire concepten ontwikkelen voor de Oekraïense Dnipro-delta.

Met het oog op de belangrijke rol van water in het wederopbouwproces in Oekraïne en de wereldvermaarde expertise van Nederland op het gebied van watergerelateerde vraagstukken – in termen van technische oplossingen, bestuur en ontwerp – is het de bedoeling dat de workshop resulteert in inspirerende, integrale en toekomstbestendige ideeën voor de klimaatbestendige en sociaalecologisch duurzame toekomst van Oekraïne. Omdat er geen blauwdruk is voor de nabije toekomst, zullen we met en van elkaar leren.

RESULTATEN

Na een intensieve en inspirerende week zullen de deelnemers op de laatste dag (vrijdag 1 december) hun resultaten presenteren. We streven naar verschillende ruimtelijke ontwerpen voor specifieke delen van de regio rondom de Kakhovka-dam, op basis van zowel verschillende ruimtelijke schalen en verschillende tijdsbestekken, en daarnaast naar strategischere plannen voor het waterbeheer. Tot de resultaten zullen tijdlijnen, verhalen, schetsen en reflecties op opgedane kennis behoren. De ambitie is om alle ontwerpen te integreren tot een kaart van de hele regio en die te delen via een onlineomgeving voor kennisdeling en archivering. Op deze manier ontwikkelen we gezamenlijk bouwstenen voor Oekraïense en andere mondiale gemeenschappen die worstelen met waterbeheersproblemen: bouwstenen die kunnen worden gedeeld met, en toegepast in, uiteenlopende mondiale contexten.

PANORAMA UKRAINE

Panorama Nederland is een visie op de toekomst van de ruimtelijke inrichting van Nederland die eind 2018 is gepresenteerd door het College van Rijksadviseurs (afgekort CRa) en is ontwikkeld in samenwerking met de Vereniging Deltametropool, een onafhankelijk netwerk en denktank voor grootstedelijke ontwikkeling, en West 8, een bureau voor landschap, architectuur en stedelijke strategie. De zogenaamde Panoramamethode is ontwikkeld om te laten zien hoe het beantwoorden van de grote maatschappelijke vragen van nu kan leiden tot het realiseren van welkome structurele verbeteringen in de toekomst. In *Panorama Nederland* schetst het CRa een optimistisch en aantrekkelijk beeld van de toekomst: de verbeelding staat aan het roer en verlangens en ambities staan in de machinekamer.

De workshop die plaatsvindt in het kader van *Panorama Ukraine* zal gebaseerd zijn op de Panoramamethode: we gaan op een participatieve en inclusieve manier werken aan gezamenlijke visies op de toekomst, met vertalingen naar de praktijk ten behoeve van de reconstructie van Oekraïne. De workshop zal dienen als de aftrap van het project *Panorama Ukraine*: een langlopend programma voor intensieve kennisuitwisseling en expertisecreatie rond de volgende integrale wederopbouwthema's:

- Gezonde en toekomstbestendige wijken
- Duurzame energieproductie
- Circulaire economie
- Duurzame mobiliteit
- Regeneratieve landbouw
- Regeneratief waterbeheer en biodiversiteit
- Goed bestuur

Het doel van de Panoramamethode is om kaders, benaderingen en, via ontwerpend onderzoek, oplossingen voor de wederopbouw te creëren. Deze methode stelt ons in staat om nu te beginnen met heroverwegen en wederopbouwen, zonder de langetermijnvisie uit het oog te verliezen. Het is belangrijk om te onthouden dat wederopbouw altijd een integrale taak is waarin ruimtelijke, maatschappelijke, ecologische en economische uitdagingen met elkaar verbonden zijn. Om de zaken echter haalbaar, toegankelijk en begrijpelijk te maken voor iedereen, wordt de wederopbouwopgave thematisch benaderd en opgedeeld in verschillende evenementen die gericht zijn op verschillende, onderling samenhangende thema's. Het doel is om geleidelijk kennis, betrokkenheid en blijvende samenwerkingen op te bouwen.

INTERNATIONALE ARCHITECTUUR BIËNNALE ROTTERDAM (IABR)

De Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) vestigt sinds al de eerste editie in 2003 de aandacht op de waarde van ontwerpend onderzoek. De IABR gelooft dat de disciplines architectuur, landschapsontwerp en stedenbouw een essentiële, baanbrekende en verbindende bijdrage kunnen leveren aan de radicale transitie waar de wereld als gevolg van klimaatverandering voor staat. Of het nu gaat om waterbeheer, de energietransitie, het woningtekort of het voedselvraagstuk: zowel in de Nederlandse context als wereldwijd hebben deze kwesties ruimtelijke implicaties.

In dit kader staat het streven naar een gezond en rechtvaardig ecosysteem centraal voor de IABR. De projectcoördinatie van het langlopende programma *Panorama Ukraine* is in handen van de IABR in samenwerking met de partners Archiprix International, Ukraine-Netherlands Urban Network (UNUN), College van Rijksadviseurs (CRa), Vereniging Deltametropool (VDM), Independent School for the City, Gemeente Rotterdam, het Nieuwe Instituut (NI) en lokale Oekraïense partners zoals ReStart Ukraine.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Data: maandag 27 november - vrijdag 1 december 2023

Locatie: Keilezaal, Rotterdam, Nederland

Organisatie: Internationale *Architectuur Biënnale Rotterdam* (IABR), Archiprix International, Ukraine-Netherlands Urban Network (UNUN), College van Rijksadviseurs (CRa), Vereniging Deltametropool (VDM), Independent School for the City, Gemeente Rotterdam, het Nieuwe Instituut (NI), lokale Oekraïense partners en belanghebbenden.

CRa
College van
Rijksadviseurs

UNUN
Ukraine - the Netherlands Urban Network

**vereniging
delta
metropool**

Internationale
Architectuur
Biënnale
Rotterdam